

Cristian Mușă

cristian.musa@yahoo.com

Cercetătorul, informatorul și folclorul contemporan*

Odată cu apariția noilor medii de comunicare s-a modificat substanțial felul în care folclorul circulă. Difuzarea la radio și prezentarea în emisiuni specifice de televiziune a unor cântece și jocuri populare, adesea extrase din câteva zone folclorice, face ca privitorii și ascultătorii să perceapă că acele variante sunt cele care merită să fie promovate și nu altele, diferite. Mai mult, se poate întâmpla ca aceste produse artistice popularizate în media, dacă se potrivesc gustului folcloric local, să ajungă să fie însușite de către comunitate astfel încât aceasta își modifică propriile valori culturale. Este un proces care ține de dinamica folclorului și a faptelor de cultură în general.

Acest fenomen de transformare a fost discutat în urmă cu mai bine de un secol de profesorul Ovid Densușianu la deschiderea cursului de folclor de la Facultatea de Litere a Universității din București (Pop, 1967: 7). Folcloristul explica atunci că nu se poate vorbi despre o dispariție totală a folclorului, ci mai degrabă de o reducere sau o modificare a lui (*ibidem*). Această explicație este cât se poate de corectă, dacă ne gândim la evoluția continuă a societății și la noua înfățișare pe care o pot lua odată cu schimbările sociale atât creațiile materiale, cât și cele imateriale.

Se poate vorbi despre anumite straturi culturale pe care le putem ordona în funcție de „epoca” pe care dorim s-o studiem, după cum menționa și Mihai Pop: „Fiecare epocă are, deci, folclorul ei, compus din bunuri tradiționale pe care le receptează și le transformă la nivelul său, și din creațiile noi. În orice epocă, însă, folclorul este creația poporului muncitor, expresia idealurilor lui, a năzuințelor lui spre mai bine” (*ibidem*, 24-25). Nu putem, așadar, să afirmăm că „nu mai există folclor”. Bineînțeles, folclorul actual nu mai este același cu al străbunicilor și bunicilor noștri și trebuie să se țină seama de faptul că fiecare palier temporal înseamnă

* Traducerea în limba engleză între paginile: 241-252.

schimbare. Așa cum există folclor „pur, autentic” pentru o anumită epocă la care dorim să ne raportăm, poate să existe folclor „pur”, adică specific, și în contemporaneitate. Mihai Pop a punctat acest aspect:

„Alături de bunurile tradiționale autentice putem avea autentice, creații noi în spiritul tradiției și astăzi, nu mai puțin autentice, creații noi care folosesc și mijloacele de realizare ale literaturii sau muzicii culte. Alături de obiceiuri care mai păstrează vădite urme magice, fapte de folclor autentice pentru epocile trecute, interesante pentru studiul istoric al folclorului, avem obiceiuri spectaculare de astăzi ce au trecut prin procesul de demagizare și care sunt caracteristice, folclorului contemporan, prin urmare autentice pentru vremea noastră” (*ibidem*, 26).

Referitor la viața folclorului și la creațiile muzicii populare, Béla Bartók afirma că „poporul nu creează cântece cu totul noi, dar are o mare predispoziție, o mare capacitate de a le transforma pe cele moștenite” (*apud* Pop, 1967: 72). Vechiul nu se uită, ci este adaptat la viața contemporană. Completăm aceste afirmații printr-un exemplu pe care profesoul Nicolae Constantinescu ni l-a prezentat la una dintre lecțiile cursului *Introducere în cultura populară românească*. Profesorul vorbea despre mijloacele de prelucrare a pământului care apar în creațiile folclorice, în special în cântece. Exemplele au fost două cântece reprezentative pentru două epoci diferite. Primul, doina *Mână, bade, boii bine*, și cel de-al doilea, *Neica-l meu de pe tractor*, un cântec din gama „cântecelor noi” (după N. Rădulescu, 1964). Aceleași exemple le putem folosi pentru a demonstra continuitatea folclorului, adică ceea ce subliniam anterior referitor la adaptarea folclorului la noile condiții sociale. Există o fundație pe care se construiește și reconstruiește, esența rămânând aceeași.

Susținând că „folclorul nu mai există” îl încadrăm într-un simplu chenar, îl îngrădim în niște limite neștiințifice, întrucât acesta nu este ceva static, nu este o stană de piatră peste care vremea trece. În timp, faptele de folclor iau o altă înfățișare potrivit mentalității, practicilor rituale, ceremoniale etc. din contemporaneitate. Se pierde doar ceea ce a ieșit din uz, de care comunitatea nu mai are nevoie. În fapt, o parte din faptele culturale trec în latență și rămân „arhivate” într-un ungher al memoriei colective ce mai poate fi accesată o vreme. Ceea ce intră în latență reprezintă tăirile, practicile din trecut, tot ce nu mai poate fi concordant cu aspectele contemporane. Orice încercare de readucere „la viață” a ceea ce deja nu mai este reprezentativ pentru grup necesită precauție pentru că poate duce întreaga problemă într-o sferă a superficialului, artificialului. Nu negăm și reușita unor revitalizări făcute de anumite personalități

care au lucrat metodic și aplicat, dar procedeul poate fi și o acțiune de a aduce în contemporaneitate ceva ce nu mai este potrivit spiritului vremii.

Este necesar să consemnăm toate aceste aspecte de prefacere în lucrări scrise, pentru a marca evoluția folclorului și noile teme de cercetare care apar. Pentru cunoașterea folclorului sunt necesare cercetări de bibliotecă, însă este foarte important să se consemneze și aspectele actuale ale culturii populare existente în comunitățile pe care dorim să le studiem.

Despre importanța cercetării și a cercetătorului am vorbit în cadrul programului „Săptămâna altfel” într-o școală din comuna Ghimpați, județul Giurgiu, împreună cu colegul meu Marius Gheorghe, absolvent al Facultății de Litere, departamentul de Studii Culturale. Etnologie, de la Universitatea din București. În prezentarea noastră le-am explicat copiilor că fiecare sat are repertoriul lui folcloric care trebuie promovat, păstrat și că nu există o concurență de felul „folclorul nostru este mai bun, mai frumos, al vostru este mai puțin bun sau mai puțin frumos”. Pentru a înțelege care este rolul și rostul cercetătorului și de ce este nevoie să se facă cercetare și să se publice, folosind termeni bine cunoscuți de ei, le-am creionat rolul pe care fiecare categorie de vârstă sau profesie îl are, raportându-ne la vârstnici și tineri, și ce se poate face pentru ca ei (în cazul în care s-a produs o ruptură între generații) să poată să cunoască valorile patrimoniale locale. Deoarece ne aflăm într-o epocă a digitalului am numit, metaforic, bătrânii-*unitatea centrală* (dețin informații din trecut), noi, cercetătorii-*cablul de date* care ajută în anumite împrejurări (cercetările științifice) să se facă transferul de informații între generații, iar tânăra generație un *hard extern* care trebuie să stocheze și nu numai, să fie un instrument prin care materialul stocat, arhivat, să fie transmis mai departe. Într-o localitate în care s-a produs o ruptură între generații intervenția cercetătorului poate fi, așa cum am menționat, foarte importantă, întrucât ajutorul competent din exterior poate reanima interesul pentru bunurile folclorice.

Referitor la primele contacte cu etnologia și metodologia de culegere specifică domeniului, în timpul studenției ne puneam problema nepriceperii/incapabilității de a pune în practică metodele de cercetare pe care le găseam în bibliografia generală sugerată de profesori. Am înțeles, prin activitatea pe teren, că însușirea acestor metode este esențială pentru culegerea sistematică, științifică a informațiilor, dar în același timp fiecare cercetător își făurește propriul stil, propriile tehnici de culegere. Un exemplu pe care l-am urmat este cel al doamnei profesoare Ioana-Ruxandra Fruntelată care, atunci când întâlnește un regionalism, arhaism, toponim neobișnuit etc., repetă cuvântul respectiv pentru ca vocea ei să rămână imprimată pe înregistrare, astfel ușurându-și munca de transcriere. Termenul respectiv se va transcrie corect.

Îndreptarul pentru culegerea folclorului al profesorului Mihai Pop, una dintre primele cărți citite de toți cei care pășesc pe frumoasele cărări ale etnologiei, este un instrument de lucru util. Sfatul profesorului era să pornim în cercetare luând ca reper aspectele contemporane (Pop, 1967: 47), pentru ca apoi să ne putem opri asupra trecutului. Observarea a ceea ce se întâmplă în prezent poate ajuta la obținerea multor informații despre ceea ce a fost, interlocutorului fiindu-i mult mai ușor să pornească de la ceea ce încă este viu pentru a ajunge la ceea ce a trăit în copilărie sau ceea ce părinții, bunicii sau bătrânii satului i-au povestit. De exemplu, în cercetările noastre de la Starchiojd¹ am avut ocazia să observăm multe aspecte ale satului contemporan (aici ne referim doar la perioada campaniei de cercetare, excluzând rolul meu primar de *insider*), lucru care ne-a ajutat să înțelegem mult mai ușor legile nescrise după care încă se mai ghidează locuitorii satului. Adesea am pornit discuții interesante datorită activității pe care o desfășurau informatorii; de exemplu, am întâlnit un bărbat care șindrirea un grajd, un gospodar care făcea țuica, o gospodină care scărmana lâna, o bătrână care mergea la tămâiat. De asemenea, am mers la parastas, la stână, am surprins multe alte aspecte în context care ne-au ajutat să înțelegem mecanismele de funcționare ale comunității. Ne vom opri mai departe asupra cercetărilor și rezultatelor din campaniile de la Starchiojd, Prahova.

Dorința mea de a întocmi o monografie a satului s-a înfiripat încă de pe vremea când eram elev la școala generală locală, atunci când am citit întâia dată vechea schiță monografică realizată de Stelian I. Florescu-Pântece, un fiu al satului. Ideile expuse de autor în prefața volumului au fost cât se poate de convingătoare, rămânându-mi în minte o parte scrisă din discursul pe care istoricul Constantin C. Giurescu l-a ținut la sărbătorirea a 550 de ani de la prima atestare documentară a localității. Printre altele, academicianul trăgea concluzia: „o istorie completă și

¹ În 2013 și 2014, o echipă de studenți de la Facultatea de Litere, departamentul de Studii Culturale. Etnologie, și masteranzi de la Masteratul de Etnologie, Antropologie Culturală și Folclor, din cadrul Universității București, sub coordonarea doamnei conf. dr. Ioana-Ruxandra Frunteletă de la catedra de Etnologie, în colaborare cu Centrul Județean de Cultură Prahova, au întreprins cercetări de teren în comuna Starchiojd, județul Prahova. În urma cercetărilor au rezultat două volume: 1. *Starchiojd. Moștenirea culturală (Partea întâi). Locuire, ocupații, meșteșuguri*, volum la care și-au adus contribuția Cristina Bucătaru, Andrei Chivereanu, Elena Dudău, Ioana-Ruxandra Frunteletă, Cristina Gherghe, Cristian Mușă și Nicoleta Șerban, editat sub egida Centrului Județean de Cultură Prahova, Ed. Libertas, Ploiești, 2014, 192 de pagini cu 34 de ilustrații; 2. *Moștenirea culturală (Partea a doua). Sărbători, obiceiuri, repertoriu folcloric, tradiții locale reprezentative*, volum la care au contribuit Cristina Bucătaru, Andrei Chivereanu, Elena Dudău, Ioana-Ruxandra Frunteletă, Cristina Gherghe, Cristian Mușă, Constantin Secară și Nicoleta Șerban, editat sub egida Centrului Județean de Cultură Prahova, Ed. Mythos, Ploiești, 2015, 306 pagini cu 33 de ilustrații.

veridică a poporului român va putea fi scrisă numai atunci când fiecare localitate își va avea scrisă monografia sa” (*apud* Florescu-Pântece, 1992: 7).

Am pornit la drum cu gândul de a completa într-un fel schița monografică deja existentă, deoarece aceasta nu trata atât de mult aspectele folclorice. Deși s-a împământenit pretutindeni ideea de monografie a satului, ceea ce considerăm că se poate face deocamdată este o inventariere a patrimoniului pe care fiecare comunitate îl deține, se pot face cărți despre sat și nu monografii după modelul școlii sociologice, de exemplu. Întocmirea unei monografii implică mai multe aspecte pe care o echipă cu o singură specializare nu le poate cuprinde.

Ideea mea a fost susținută de profesorii de la specializarea Studii Culturale. Etnologie, și mai ales de doamna conferențiar Ioana-Ruxandra Fruntelată, cea care a fost coordonatorul echipei. Am fost susținuți totodată și de dl. Dragoș Grigorescu, directorul Centrului Județean de Cultură Prahova, care a acceptat o colaborare între Universitatea din București și instituția pe care o reprezenta.

Echipa a fost formată din studenți și absolvenți ai Facultății de Litere, specializarea Studii Culturale. Etnologie: Cristina Bucătaru, Andrei Chivereanu, Elena Dudău, Ioana-Ruxandra Fruntelată, Cristina Gherghe, Cristian Mușă, Nicoleta Șerban, iar la volumul al doilea ni s-a alăturat și dr. Constantin Secară, etnomuzicolog la Institutul de Etnografie și Folclor „C. Brăiloiu” al Academiei Române din București.

Considerăm că astfel de acțiuni sunt foarte importante pentru un tânăr etnolog. Munca într-o echipă și mai ales alături de specialiști face ca teama necunoașterii „tainerelor cercetării” să fie înlăturată, fiind o bună ocazie de observare și însușire a metodelor de lucru direct pe teren, ceea ce poate să ducă la înțelegerea mai ușor a teoriei.

Remarcăm un interes tot mai mare al Caselor de Cultură de a scoate la iveală valorile patrimoniale pe care le au în județ. În ultimii ani, profesorii împreună cu studenții au organizat „la cerere” tabere de cercetare în județele: Prahova, Buzău, Vrancea, Sălaj, Arad, mai toate concretizându-se cu un volum scris și bineînțeles cu o arhivă digitală păstrată de fiecare instituție. În cazul cercetărilor de la Starchiojd, ne confruntăm cu o dorință venită din interior, ca o formă de afirmare a identității, de autocunoaștere, dar și de transmitere în scris a informațiilor despre patrimoniul local. Apreciam implicarea acestor instituții în acțiuni de culegere a folclorului, însă de multe ori echipa se confruntă cu probleme deoarece acestea solicită un volum scris după doar o campanie de teren care de obicei nu depășește o săptămână de ședere în comunitatea respectivă. Această grabă duce uneori la imposibilitatea de a cunoaște comunitatea respectivă și în volumul cerut să nu fie cuprinse toate aspectele importante din sat.

Este recomandat pentru un tânăr cercetător ca la început de drum să urmărească câteva aspecte pe care le-am prezentat și studenților din anul I Etnologie, la cursul *Noțiuni generale de etnografie* ținut de dr. Corina Mihăescu, specialistă în artă populară (în cadrul cursului am vorbit despre tipurile de țesături din satul meu natal). În primul rând, considerăm că este important ca un tânăr să abordeze o temă care îi place, în orice caz o temă pe care știe că o poate gestiona, având în același timp o motivație care să îi asigure răbdarea de a investi timp și studiu amănunțit în cercetarea faptelor de cultură.

Un traiect care poate ajuta la deprinderea tehnicii etnologice de către un student este ca mai întâi acesta să facă mici cercetări în mediile cunoscute, cu oameni apropiați, pentru ca „teama de teren” să nu intervină mai târziu, în cercetările serioase pe care trebuie să le facă. Un alt procedeu important este acela de a lucra o vreme cu un specialist de la care să învețe anumite metode de strângere a informațiilor necesare. Personal, m-am familiarizat cu tactici noi de investigare etnologică și etnografică (o ucenicie pe care consider că nu am încheiat-o), alături de doamnele profesoare Narcisa Știucă și Ioana-Ruxandra Fruntelată. De aceea, consider că oricât de capabil și de matur s-ar simți un tânăr cercetător la începutul carierei (de obicei în anii studenției), îl putem asocia cu un copil care învață să pășească și doar atunci când capătă o experiență și adună mai multe informații îl putem asocia cu copilul care fuge fără să mai aibă nevoie de sprijin.

Poziția mea în „terenul” de la Starchiojd a fost atât de *insider* cât și de *outsider*, fiecare situație implicând, în unele situații, avantaje și dezavantaje. Dezavantajele *insider-ului* pot fi legate de neputința lui, la un moment dat, de a se desprinde de mediul în care s-a născut și format ca individ, de a se distanța de propria identitate culturală. Tocmai din această cauză, cel care face cercetare „acasă” se poate confrunta cu incapacitatea de a vedea partea științifică a anumitor teme. De asemenea etnologul poate fi marcat de o subiectivitate pe care o deține involuntar și uneori poate fi pus în postura de a schimba rolul său de cercetător cu acela de localnic. În ancheta noastră ne-am străduit să păstrăm o viziune cât mai obiectivă asupra satului.

Există, în locurile în care se desfășoară o cercetare de teren „călăuze” ale cercetătorilor, care sunt fie cadre didactice, fie funcționari ai primăriei sau ai altor instituții din localitate. Câteodată aceste persoane de contact încearcă să conducă cercetarea într-o anumită direcție, dorind să pună într-o lumină favorabilă anumite elemente și să evite altele. Cu toate acestea, considerăm că este foarte important să existe o călăuză care cunoaște localnicii, satul și care la rândul ei, este cunoscută, apreciată, respectată. Subliniem acest lucru deoarece încă există, în unele sate, o anumită rezervă față de *celălalt*, de străin, o reacție de respingere a ceea ce vine din afară, iar un mijlocitor contribuie ca cercetarea să se desfășoare în bune condiții. În situația

cercetării noastre de scurtă durată și care a impus tipărirea rapidă a rezultatelor, un om al locului este un ajutor foarte important. *Insiderul* (în cazul nostru chiar cercetătorul), cunoscător a ceea ce urmează să se întâmple, poate ușura munca de teren, stabilind din timp contactele cu subiecții și introducând echipa mult mai ușor în „inima” satului. Nu putem să nu recunoaștem că la Starchiojd mulți oameni sunt retrași și uneori cu greu se poate lega o discuție cu cineva. Poate că această prudență a sătenilor se datorează faptului că localitatea a avut în trecut statutul de sat grăniceresc (Frunțelată și Gherghe, 2014). Respingerea străinilor este totodată și un rezultat a ceea ce se promovează în *mass-media* aproape la fiecare buletin de știri (tâlhării, furturi), dar și a persoanelor necunoscute care vin ocazional în sat pentru a cere ajutor financiar sau pentru a face oferte de vânzare a unor produse. Putem da un exemplu petrecut pe teren din anul 2011, când am mers la una dintre ultimele două țesătoare din sat care mai aveau războiul instalat. După ce am făcut interviuri, poze etc., i-am mulțumit persoanei respective pentru amabilitate. Răspunsul ei a fost următorul: „Te-am primit, mamă, pentru că te cunosc. Străinu’ vine, vede ce ai în casă și noaptea vine și-ți dă în cap.”² Am observat în acel moment cât de important este să fii cunoscut, cât de puțin, în comunitatea în care se desfășoară cercetarea. Prezența unui om al locului face ca legătura dintre cercetători și interlocutori să se coaguleze și de ce nu, la un moment dat, cercetătorii să fie integrați în comunitate. Astfel de legături se încheagă în mai toate comunitățile în care se fac cercetări. Cunoscând localitatea și valorile materiale și imateriale pe care le deține, am încercat să urmărim în profunzime subiectele de interes, revenind și după terminarea cercetării la câțiva informatori pentru a clarifica sau completa informații.

Momentul în care am realizat cu adevărat cât de important este ca în echipa de cercetare să existe un specialist-localnic a fost atunci când am editat primul volum. Din cauza faptului că echipa a stat puțin pe teren și nu a reușit să cunoască bine comunitatea, au existat probleme de înțelegere a unor termeni care, fără intervenția unui cunoscător din sat, s-ar fi publicat greșit. De exemplu, la glosarul de termeni, una dintre colegele noastre a notat „lăptăreasă – femeie care vinde lapte”, iar persoanele chestionate s-au referit la obiectul din lut, oala în care se punea laptele la prins, denumită „lăptăreasă”.

Dacă am consulta vechile monografii și în general, cărțile care se scriu despre o anumită comunitate, am constata cât de variate sunt temele care pot fi abordate. Există o mobilitate determinată de o serie de factori în ceea ce privește tematica. Despre această „tactică” putem să vorbim în cazul terenurilor actuale, în care se studiază migrația, influențele asupra stilului de trai

² Interviu cu Tocuța Marcu, n. 1942, Starchiojd, Prahova.

pe care le au deplasările în străinătate ș.a.m.d. De obicei, plănuim din timp ceea ce trebuie să cuprindă cercetarea în funcție de potențialul cultural local, însă observăm că satul oferă teme la care nu ne putem gândi în avans. Întâlnirea unor interlocutori care dețin anumite informații sau sunt specializați într-un anumit meșteșug nereprezentativ pentru zonă, dar care înfățișează o realitate contemporană, poate să modifice într-un fel planul de cercetare deja stabilit. De exemplu, în satul Valea Anei am întâlnit o bătrână care încondeia ouă, singura din sat, dar la a patra generație din familia ei (Chivereanu, 2015).

O temă mai nouă sau diferită de ce ceea ce întâlnim într-o monografie generală, cu titlul „Pământul, subiect politic”, a fost tratată de colegul nostru Andrei Chivereanu. În primă instanță tindem să credem că acest subiect nu are o legătură cu etnologia, cu satul românesc, însă doar dacă ne gândim la împrumutarea, la confiscarea pământului cu forța, la reîmprumutarea de după 1989, vedem anumite modificări sau simplificări la nivelul practicilor rituale legate de calendarul agricol și multe alte aspecte pe care comunitățile rurale le-au trăit.

În mare parte, am folosit ca metode de culegere: interviul, observația directă și participativă, povestea vieții, conversația. Ne-au fost de ajutor martori vizuali precum: fotografiile, caiete de memorii, jurnale de front, acte dotale, filme de la înmormântări și nunți. Culegerile din Starchiojd au fost „suplimentate” cu informațiile culese de mine (Cristian Mușă) în decursul vremii.

După primul teren din anul 2013, cercetarea a continuat și în anul 2014, iar în urma celor două campanii au rezultat două cărți publicate sub egida Centrului Județean de Cultură Prahova (vezi nota 1).

Deși relaționate într-un grad mai mare sau mai mic, am încercat să delimităm cumva partea materială de cea imaterială a culturii populare chiojdene. În primul volum am avut în vedere locuirea, ocupațiile și meșteșugurile tradiționale, încercând să zugrăvim un chip al vechilor și noilor activități și care a fost evoluția lor de-a lungul celor șase sute de ani de la prima atestare documentară. Pentru acest volum, pe lângă mărturiile oamenilor, ne-au fost de ajutor clădirile, organizarea gospodăriilor, a parcelelor de teren pe care am avut ocazia să le vedem. Am analizat tipul de locuire așa cum s-a impus datorită condițiilor geografice, demografice, istorice etc., atât în satul de vatră cât și la locuințele sezoniere (odăi), construite pe terenurile îndepărtate din afara satului. Ca ocupații principale, le-am întâlnit tot pe cele menționate și în alte documente referitoare la zonă. Creșterea animalelor apare ca ocupație principală a chiojdenilor și în prezent, chiar dacă gradul de migrare la muncă în străinătate și la serviciu în țară este foarte ridicat.

Această ocupație a dezvoltat o adevărată cultură a fânului³ și un calendar specific cu sărbători ce țineau de oânduială a cositului și strânsului nutrețului. De asemenea, agricultura de subzistență practică aici este foarte strâns legată de creșterea animalelor. Poziția geografică, solul relativ bogat și stabil au favorizat dezvoltarea pomiculturii, zona fiind bine cunoscută pentru țuica de prune obținută din soiuri specifice acestor meleaguri.

Ne-am îndreptat atenția și asupra țesăturilor din localitate, observând o gamă diversă de textile cu variate denumiri în funcție de tehnica de lucru și funcționalitate. Am încercat să obținem cât mai multe informații despre modul de lucru, timpul fast/nefast în care se puteau prelucra fibrele textile, sancțiunile aplicate de unele ființe mitologice în cazul nerespectării „zilelor oprite” etc. De asemenea, în capitolul despre meșteșuguri am încercat să adunăm cât mai mult material despre tehnica de lucru, timpul potrivit în care se putea achiziționa lemn de construcție, metodele de obținere a „florăriei” – frumoasele traforuri în lemn pe care încă le mai putem vedea pe la stâlpii sau streșinile caselor vechi și nu numai.

Am trecut în revistă și informații despre jocărit și fierărit și soarta pe care aceste îndeletniciri le-au avut odată cu apariția în târg a unor piese gata făcute. Trecând prin toate acestea, am încercat să facem o „fotografie” care să cuprindă aspecte din trecut, dar ne-am raportat mai ales la prezent. Ceea ce mai este reprezentativ, viu și respectat de comunitate ne-a interesat în mod deosebit. Pentru fiecare temă propusă, am atașat fotografiile obținute din arhivele interlocutorilor sau de echipa de cercetare. Am considerat important să atașăm și un glosar de termeni și lista cu persoanele cu care am stat de vorbă. Acest gest a fost foarte important pentru comunitate, care a perceput astfel cartea ca pe un fel de „buletin de identitate” în care se regăsesc atât datele personale ale membrilor săi, cât și modelul cultural după care aceștia încă își duc traiul.

Volumul cuprinde și legenda de întemeiere a cătunului Ceauși, precum și legenda cucului și a prigorei culese „din gura poporului”, deci încă vii în memoria localnicilor. De asemenea, am considerat că este necesar să punctăm și aspecte ale alimentației tradiționale locale, de aceea am anexat câteva rețete din gama produselor lactate și diferite metode de conservare a fructelor, în special a prunelor.

³ În colaborare cu Ioana-Ruxandra Fruntelată și Elena Dudău am publicat o lucrare cu această temă, „Haylife and haylore in Starchiojd (Prahova county, Romania): from present to past”, în nr. 21/2016 al revistei *Martor. The Museum of the Romanian Peasant Anthropology Journal (A place for hay. Flexibility and continuity in hay meadow management)*, pp. 87-100.

Cel de-al doilea volum a venit ca o completare a ceea ce am scris în primul. Acesta a fost dedicat sărbătorilor, obiceiurilor și tradițiilor locale și oferă o imagine a repertoriului poetic, muzical și coreic local. Am dorit să adunăm laolaltă informații despre riturile de trecere: la naștere, căsătorie, înmormântare printr-un proces de comparare ieri-azi și de trecere prin mai multe paliere temporale, uneori interlocutorul făcând acest lucru din proprie inițiativă, ca un tâmplar care privește copacul de la rădăcină până la coroană, care îi cântărește evoluția, înainte de a-l tăia pentru a fi prelucrat.

Practicile magice de luare a manei, de „stricare a animalelor” și de vrăjire sunt încă vii în colectivitate, investigarea desfășurându-se puțin mai dificil din acest motiv, cerând reveniri pe teren. Tocmai de aceea, colegul nostru care s-a ocupat de subiectul practicilor magice a optat pentru „mascarea” numelor interlocutorilor lui, pe care nu i-a fost tocmai ușor să-i convingă să vorbească despre astfel de lucruri.

În capitolul care mi-a revenit, „Spiritul comunitar la Starchiojd. Manifestări și expresii folclorice din viața comunei”, am considerat ca înainte de a expune situația repertoriului local (pe care am început să-l culeg încă din anii de liceu, în primul rând notând ceea ce trăiam ca locuitor al satului amintit) să zugrăvesc o imagine spirituală a consătenilor, să-i prezint așa cum sunt ei și cum îi vedeam ca fiu al satului. Acesta este încă un aspect important pe care un cercetător din afara satului nu ar putea să-l înțeleagă atât de bine, nu ar putea să pătrundă atât de mult în miezul subiectului. Am încercat, așa cum am menționat și în articol, să le făuresc un chip prin raportarea la nărvurile, reacțiile lor în momente de cumpănă, porecle, relațiile cu ceilalți. În această comparație am pornit de la un individ ajungând în mod gradat la întreaga colectivitate. Comparațiile sunt făcute în general atât între oameni cât și între ulițele, satele, parohiile, cimitirele aceleiași comune, așa cum le percep localnicii.

Intervenția unui etnomuzicolog a fost importantă întocmai ca abordarea celorlalte teme, mai ales că încă din anii '50 zona a prezentat interes pentru etnomuzicologi datorită repertoriului bogat în cântece bătrânești înregistrate aici, tema principală fiind asuprirea țăranilor de boierii veniți pe aceste meleaguri. Un studiu amănunțit despre cântecul propriu-zis a fost realizat de cercetători ai Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”, în anul 1957, cu privire la repertoriul muzical din actuala comună Bătrâni (Carp, 1957), până în anii 2000 sat al comunei Starchiojd. Studiul din volumul nostru expune situația actuală a repertoriului muzical ocazional și neocazional, prezentând un inventar a ceea ce a mai rămas în comparație cu mențiunile din trecut. Studiul cuprinde și transcrieri muzicale și literare ale unor colinde deja ieșite din repertoriul activ, ceea ce poate face ca acestea să reintre în repertoriu.

În localitate sunt invocate două personalități cunoscute ca reprezentante, cumva „responsabile” de păstrarea, conservarea și valorificarea folclorului local. Este vorba despre poeta populară Lica Diaconu („Mama Lica”) și învățătoarea Elisabeta (Lucica) Gârbea. Din amintirile interlocutorilor, ale familiilor lor și așa cum le-am cunoscut, am încercat să oferim câteva date biografice care să redea viața și activitatea lor.

La finalul volumului am dorit să întocmim un glosar de termeni și o colecție de proverbe și zicători (aproximativ 500), care nu au fost culese în timpul celor două perioade de cercetare și despre care trebuie să menționăm că încă reprezintă o realitate (cu excepția unui număr de 50 de proverbe pe care le-am găsit scrise în caietele Mamei Lica). De asemenea, am adăugat texte rituale și ceremoniale atât culese cât și extrase din diferite notițe ale interlocutorilor noștri și creații proprii ale Mamei Lica.

Acțiunea noastră a reprezentat un impuls pentru localitățile învecinate care au simțit nevoia de afirmare a identității și de inventariere a valorilor culturale. Observăm din ce în ce mai mult o dorință din interior de autocunoaștere și afirmare culturală.

Lansarea celor două volume în cadrul unor evenimente care au avut loc în inima comunității, a reprezentat semnarea unui act de identitate locală pe care întreaga comunitate îl ține la loc de cinste. Imprimarea numelor lor în aceste volume i-a făcut să creadă că sunt o piatră importantă la temelia clădirii proprii ființe și că prin păstrarea și transmiterea a ceea ce este al lor, sunt mai bogați spiritual, mai „oameni între oameni”.

În încheiere, confirmăm actualitatea afirmațiilor lui Mihai Pop în legătură cu modificarea folclorului. El există, viețuiește în evenimentele comunitare semnificative, reflectă realitatea, se unduiește în funcție de nevoile și dorințele creatorilor și purtătorilor lui.

BIBLIOGRAFIE

- Carp, Paula, 1957, „Câteva cântece de ieri și de azi din comuna Bătrâni”, în *Revista de folclor*, anul II, nr. 1-2, București, pp. 7-64.
- Chivereanu, Andrei, 2014, „Pământul, subiect politic”, în Ioana-Ruxandra Fruntelată și Crisitan Mușa (coord.), *Starchiojd. Moștenirea culturală (Partea întâi). Locuire, ocupații, meșteșuguri*, Ploiești: Libertas, pp. 102-105.
- Chivereanu, Andrei, 2015, „Arta încondeierii – filă de jurnal”, în Ioana-Ruxandra Fruntelată și Cristian Mușa (coord.) *Starchiojd. Moștenirea culturală (Partea a doua). Sărbători*,

- obiceiuri, repertoriu folcloric, tradiții locale reprezentative*, Ploiești: Mythos, pp. 198-199.
- Florescu-Pântece, Stelian I., 1992, *Starchiojd, sat de moșneni în acte, studii și mărturii*, Ploiești: Pacific.
- Fruntelată, Ioana-Ruxandra și Cristina Gherghe, 2014, „Embleme ale unei vechi culturi de plai”, în Ioana-Ruxandra Fruntelată și Cristian Mușă (coord.), *Starchiojd. Moștenirea culturală (Partea întâi). Locuire, ocupații, meșteșuguri*, Ploiești: Libertas, pp. 7-41.
- Mușă, Cristian, 2015, „Spiritul comunitar la Starchiojd. Manifestări și expresii folclorice din viața comunei”, în Ioana-Ruxandra Fruntelată și Cristian Mușă (coord.) *Starchiojd. Moștenirea culturală (Partea a doua). Sărbători, obiceiuri, repertoriu folcloric, tradiții locale reprezentative*, Ploiești: Mythos, pp. 143-170.
- Pop, Mihai, 1967, *Îndreptar pentru culegerea folclorului*, București: Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă. Casa Centrală a Creației Populare.
- Rădulescu, Nicolae, 1964, „Creația de cântece noi a unei artiste populare: Gheorghîța Ristea”, în *Revista de etnografie și folclor*, tomul 9, nr. 4-5, București, pp. 335-385.